

Oikeusministeriö
VN/36649/2023
lausuntopalvelu

Lausuntopyyntö 27.8.2024

Rangaistussäännös vakavan kansainvälisen rikoksen kieltämisestä

Medialiitto kiittää oikeusministeriötä tilaisuudesta lausua esitysluonnoksesta laiksi rikoslain 11 luvun muuttamisesta. Liitto esittää näkemyksensä luonnoksesta seuraavaa:

1. Medialiitto pitää lakimuutosta ministeriön esittämässä muodossa hyväksyttävänä. On kuitenkin tärkeää, ettei tunnusmerkistöä jatkovalmistelussa lavenneta.

Kuten luonnoksessa tuodaan esiin, lakimuutos on tarpeen Suomen eurooppaoikeudellisten sitoumusten täyttämiseksi. Kuten oikeuskäytäntö osoittaa, vakavien kansainvälisten rikosten kieltämistä, vähättelyä ja puolustamista on käytetty vihaan ja väkivaltaan yllyttävässä tarkoituksessa Suomessakin.

On toisaalta selvää, että esitetty kriminalisointi on lähtökohtaisesti suorassa ristiriidassa tieteen vapauden ja sananvapauden ydinsisällön kanssa. Uusi säännös tekisi vähintäänkin osin rangaistavaksi haastaa vallitsevia käsityksiä historiasta uuteen tietoon tai uusiin havaintoihin perustuvalla kritiikillä. Tieteellisen tiedon samoin kuin journalismin luotettavuus perustuu pitkälti sille, että ne on altistettu kritiikille, ja totuuksien virallistamista oikeusjärjestyksen kautta tulee siten mahdollisimman pitkälle välttää.

Vakavat kansainväliset rikokset liittyvät tyypillisesti konfliktitilanteisiin, joista saatava tieto on lähtökohtaisesti konfliktin eri osapuolten näkökulmittamaa. Vaikka kriminalisointi sidotaan edellytykseen kansainvälisen tuomioistuimen lainvoimaisesta ratkaisusta, kyseessä on aihepiiri, jossa tarve myös tiedon myöhemmälle verifiointille ja tarkistamiselle on ilmeinen.

Nyt esitetty kriminalisointi on toteutettava sekä tunnusmerkistön että rangaistusmaksimien osalta niin suppeana kuin mahdollista. Luonnoksessa on liiton käsityksen mukaan onnistuttu tässä hyvin.

Esitysluonnoksen sivulla 22 rangaistussäännöksen valtiosääntöoikeudelliset reunaehdot on kuvattu selkeästi ja ne vastaavat hyvin vertailtuja kansainvälisiä esimerkkejä. Lainvalmisteluaineistossa on tärkeä todeta, että säännöksen tarkoituksena ei ole rajoittaa vapautta keskustella yhteiskunnallisesti merkityksellisistä asioista tai historiallisista tapahtumista tai niiden tulkinnasta. Myös totuuteen pyrkivässä journalismissa tietoja on voitava tarkistaa, tarkentaa ja oikaista vakavien kansainvälisten rikosten osalta siinä missä muissakin yhteiskunnallisen tai tieteellisen keskustelun teemoissa.

2. Esitysluonnoksessa tehty rangaistavuuden kytkentä tarkoitukseen yllyttää väkivaltaan tai vihaan sekä yleisen järjestyksen häiritsemiseen on sananvapausuojan kannalta erittäin tärkeä.

Kuten luonnoksessa arvioidaan, uutta rangaistussäännöstä sovellettaisiin todennäköisesti etenkin tilanteissa, joissa nykyisin perusteella on katsottu kiihottamista kansanryhmää vastaan koskevan rikostunnusmerkistön täyttyneen. Uutta rangaistussäännöstä voi kuitenkin perustella paitsi eurooppaoikeudellisilla velvoitteilla, myös tarpeella täsmentää rikoslakia. Yllyttämistä väkivaltaan tai vihaan ihmisryhmää kohtaan nimenomaan vähätteleillä, puolustelemalla tai kieltämällä tähän ryhmään kohdistuneita vakavia kansainvälisiä rikoksia voidaan pitää itsenäisenä ja selkeästi rajattavissa olevana eritysmuotona yleisemmästä kiihottamisrikoksesta.

3. Käytännön riski siitä, että journalistisen median tai kirjallisuuden julkaisutoiminnassa syyllistyttäisiin ehdotetulla lakimuutoksella määriteltyyn rikokseen, jää hyvin vähäiseksi. Ehdotetussa muodossa uusi kriminalisointi on riittävän tarkkarajainen ja sen soveltaminen kustantajan näkökulmasta siten riittävän ennakoitavaa.
4. Esitysluonnos on valmisteltu huolellisesti ja perusteellisesti. Tästä huolimatta terminologiaa olisi joiltakin osin hyvä jatkovalmistelussa tarkentaa.

Luonnoksen sivulla 8 esitelty terminologinen rajausta vihapuheen ja sananvapauden piiriin kuuluvan vihaisen ja muun puheen välillä ei vastaa yleiskieltä. Vihapuheeksi kutsutaan yleiskielessä monenlaisia tavalla tai toisella eri henkilöitä, ryhmiä tai intressejä loukkaavia viestejä, joista osa kuuluu myös täysimääräisesti sananvapausuojan piiriin tai jolla ei ole minkäänlaista liityntää syrjintään, rasismiin tai kiihottamisrikokseen. On mahdollista, että hallituksen esitys jo itsessään osin selkeyttää ja vakiinnuttaa terminologiaa, mutta olisi hyvä harkita myös lainvalmistelutekstin parempaa ankkurointia vallitsevaan yleiskieleen. Tämä olisi mahdollista esimerkiksi käyttämällä johdonmukaisesti

käsitettä *rangaistava* vihapuhe tai viittaamalla täsmällisesti kiihottamiseen kansanryhmää vastaan silloin kun on kyse tämän tunnusmerkistön alaan kuuluvasta vihapuheesta.

Medialiitto ry

Jukka Holmberg
toimitusjohtaja

Mikko Hoikka
toimialajohtaja

Medialiitto on media-alan ja graafisen teollisuuden yritysten edunvalvontajärjestö. Jäsenjärjestömme ovat Aikakausmedia, Graafinen Teollisuus, RadioMedia, Suomen Kustannusyhdistys ja Uutismedian liitto. Yhdessä edustamme noin 600:aa yritystä uutismedian, aikakausmedian, kirjojen ja oppimateriaalin kustantamisen sekä painamisen, radio- ja tv-toiminnan ja jakelun alueilla. Jäsenyritykset työllistävät Suomessa suoraan noin 20 000 henkilöä, ja liiton edustamien toimialojen yhteenlaskettu liikevaihto on noin 3,1 miljardia euroa.